

VOLDGIFTSNÆVNET
Byggeri og Anlæg

DELKENDELSE

i

Voldgiftssag nr. C-12711:

ENT

(advokat Kristian Skovgård Larsen)

mod

BH

(advokat Henrik Hauge Andersen og advokat Dorthe Jensen-Dahm)

mod

TR

(advokat Klaus Kastrup-Larsen)

Afsagt København, den 31. august 2015

1. Påstande, hovedproblemstillinger og delforhandling	3
A. Klagerens påstand	3
B. Indklagedes påstand	3
C. Adciteredes påstand.....	3
D. Hovedproblemstillinger.....	4
E. Delforhandling	4
2. Kort sagsfremstilling.....	5
3. Voldgiftsrettens begrundelse og resultat.....	6
A. Klagers krav om vederlagsregulering	6
B. Klagers krav om yderligere betaling og tidsfristforlængelse	7
C. Indklagedes dagbodskrav	28
D. Klagers krav på forlænget byggepladsdrift	29
E. Adciteredes ansvar for rådgivning	30
F. Sammenfatning.....	31

Advokat Kristian Skovgård Larsen har ved klageskrift modtaget den 13. juli 2012 anmodet Voldgiftsnævnet om at nedsætte en voldgiftsret til afgørelse af en tvist mellem klageren, **ENT**, og indklagede, **BH**, om betaling for opførelse af

Voldgiftsnævnet har i anledning heraf vedtaget at nedsætte en voldgiftsret i henhold til "Regler for voldgiftsbehandling inden for bygge- og anlægsvirksomhed" bestående af civilingeniør Ole Schiøth, direktør, murermester Christian Dahl Pedersen og højesteretsdommer Jan Schans Christensen, med sidstnævnte som formand.

Ved adcitationsklageskrift modtaget den 20. december 2013 har indklagede, **BH**, inddraget adciterede, **TR**, i sagen. Som underrådgivere for adciterede vedrørende ingeniørarbejder og byggeledelse var tilknyttet **TR** Rådgivende Ingeniørfirma.

1. Påstande, hovedproblemstillinger og delforhandling

A. Klagerens påstand

Indklagede skal til klager betale 35.691.749,74 kr. ekskl. moms med tillæg af rente i henhold til renteloven af kr. 852.138,56 ekskl. moms fra den 27. september 2011 til betaling sker, af 1.792.100,00 kr. ekskl. moms fra den 27. oktober 2011 til betaling sker, af 2.043.200,00 kr. ekskl. moms fra den 27. november 2011 til betaling sker, af 1.815.030,00 kr. ekskl. moms fra den 27. december 2012 til betaling sker, af 1.350.820,00 kr. ekskl. moms fra den 26. januar 2012 til betaling sker, af 486.191,95 kr. ekskl. moms fra den 16. februar 2012 til betaling sker, af 1.767.490 kr. ekskl. moms fra den 27. februar 2012 til betaling sker, af 2.271.750 kr. ekskl. moms fra den 27. marts 2012 til betaling sker, af 458.008,00 kr. ekskl. moms fra den 26. september 2012 til betaling sker samt med tillæg af rente i henhold til renteloven af 10.997.982,24 kr. ekskl. moms fra de enkelte, ubetalte krav datering, jf. bilag 159.5, til betaling sker og af 11.857.039,50 kr. ekskl. moms fra sagens anlæg til betaling sker.

Over for indklagedes selvstændige påstand har klager nedlagt påstand om frifindelse, subsidiært om frifindelse for tiden.

B. Indklagedes påstand

Over for klagers påstand: Frifindelse.

Selvstændig påstand over for klager:

Klager skal til indklagede betale 3.655.168,52 kr. samt procesrente (udlånsrente + 7 %) af 3.550.508,52 kr. fra den 30. november 2012 og af 104.660,00 kr. fra den 18. juni 2015, alt til betaling sker.

Over for adciterede:

Adciterede skal friholde adcitanten for ethvert beløb, inklusive renter og sagsomkostninger, som adcitanten måtte blive pålagt at betale klager i hovedsagen i relation til de af påstandsdokumentet, afsnit 9 omfattede krav.

Adciterede skal til adcitanten betale 500.000 kr. med tillæg af sædvanlig procesrente (udlånsrente + 7 %) fra den 20. december 2013 til betaling sker.

C. Adciteredes påstand

Frifindelse, subsidiært friholdelse for en mindre andel end påstået af adcitanten.

D. Hovedproblemstillinger

I forholdet mellem klager og indklagede er sagens hovedproblemstillinger:

- (i) Klagers krav om vederlagsregulering som følge af fejl i tilbud
- (ii) Klagers krav om yderligere betaling og tidsfristforlængelse ud over det, som indklagede har anerkendt,
- (iii) Indklagedes krav om dagbod,
- (iv) Indklagedes krav i anledning af anlæggets utæthed,
- (v) Indklagedes øvrige modkrav mod klager.

I forholdet mellem adcitanten og adciterede er hovedproblemstillingerne:

- (vi) Adciteredes ansvar for rådgivning, som ikke er knyttet til anlæggets utæthed
- (vii) Adcitantens krav om nedslag i honorar betalt til adciterede
- (viii) Adciteredes ansvar i anledning af anlæggets utæthed.

E. Delforhandling

Parterne er enige om, at indklagedes krav nævnt under D (iv) og (v) samt adcitantens krav nævnt under D (vii) og (viii) udskydes til senere behandling. Parterne er endvidere enige om, at spørgsmålene om krav på renter og sagsomkostninger udskydes til behandling sammen med de øvrige udestående spørgsmål og dermed den samlede opgørelse af mellemværendet mellem parterne. De her nævnte krav omfattes således ikke af delforhandlingen.

Parterne er enige om, at nærværende delkendelse ikke er eksigibel, førend der foreligger en eksigibel kendelse med hensyn til de krav, der er udskudt til senere behandling, jf. ovenfor.

Onsdag den 1. juli 2015 – fredag den 3. juli 2015, mandag den 6. juli 2015 – fredag den 10. juli 2015, mandag den 13. juli 2015 og tirsdag den 14. juli 2015 - alle dage kl. 08:00 (bortset fra den 1. og den 3. juli, hvor der blev mødt kl. 9:00), blev voldgiftsretten sat i Voldgiftsnævnets lokaler, Vesterbrogade 2B, 3. sal, 1620 København V til delforhandling.

Der blev afgivet forklaring af

Delkendelsen er med parternes indforståelse affattet uden en fuldstændig sagsfremstilling eller gengivelse af de afgivne forklaringer og advokaternes procedure, men i det væsentlige alene med gengivelse af parternes påstande, voldgiftsrettens resultat og begrundelsen herfor.

2. Kort sagsfremstilling

Ved indklagedes udbudsbrev af 12. maj 2010 blev klageren inviteret til at afgive tilbud på Entreprise 02 – Anlægs- og Råhusentreprisen vedrørende

Klageren vandt Anlægs- og Råhusentreprisen, og kontrakt herom blev underskrevet den 19. og 23. juli 2010.

Akrylarbejder, der var en del af Anlægs- og Råhusentreprisen i det oprindelige udbud, udgik af den endelige entreprisekontrakt mellem klager og indklagede. Den oprindelige entreprisensum i klagerens tilbud, som var på 51.563.820 kr. ekskl. moms, blev i den forbindelse nedsat og den endelige entreprisensum udgør 37.740.000 kr. ekskl. moms.

Der er tale om en fagentreprise med visse projekteringsopgaver for entreprenøren, jf. arbejdsbeskrivelsen for Entreprise E02, arbejde nr. B220 Beton, generelt og pladstøbt (maj 2010), pkt. 4.7.

For entreprisen er aftalt AB 92 med en række præciseringer og fravigelser.

Blandt fravigelserne er, at entreprenøren skal tåle op til 10 % merarbejde i forhold til entreprisensummen uden tidsfristforlængelse og i øvrigt kun har ret til tidsfristforlængelse, hvis ekstraarbejdet berettiger til dette (jf. Byggesagsbeskrivelse 3, AB 92, Ad § 24, stk. 1).

Der er endvidere aftalt en dagbod på 2 promille af entreprisensummen (dog minimum 10.000 kr.) svarende til 75.480 kr. for hver kalenderdag, entreprisen forsinkes. Ifølge kontrakten gælder dagsbodskravet ved alle milepæle anført i tidsplanen, og milepælene er placeret på kritisk vej i tidsplanen. Efter kontrakten indebærer aflevering til sluttermin ikke bortfald af dagbod for tidligere milepæle (jf. Byggesagsbeskrivelse 3, AB 92, Ad. § 25, stk. 2).

Ifølge den tidsplan, der indgik i udbudsmaterialet, skulle arbejdet med opførelsen af være afsluttet den 31. maj 2012.

Milepælen for færdigstøbning af teknikområdet var i udbudstidsplanen fastsat til den 2. juni 2011. For færdigstøbning af bassiner og ishav var milepælen den 10. juni 2011, og for færdigstøbning af udstillingsbygningen (ellipsebygningen) var milepælen den 28. oktober 2011.

Ifølge referat af byggemøde nr. 52 den 20. september 2011, pkt. 52.3.1, blev klager færdig med betonarbejder for teknikrumafsnittet den 16. september 2011. Af referatet af byggemøde nr. 69 den 24. januar 2012, pkt. 69.3.1, fremgår, at betonarbejder vedrørende bassiner og ishav blev færdiggjort den 20. januar 2012. Betonarbejdet vedrørende udstillingsbygningen blev ifølge referat af byggemøde nr. 83 den 8. maj 2012, pkt. 83.3.1, færdiggjort den 30. april 2012.

3. Voldgiftsrettens begrundelse og resultat

A. Klagers krav om vederlagsregulering

Klager har anført, at klagers tilbud indeholdt en fejlskrift, som berettiger klager til en regulering af kontraktsummen i medfør af princippet i aftalelovens § 32, hvorefter en tilbudsgiver, der har afgivet en viljeserklæring, som ved en fejlskrift eller anden fejltagelse fra hans side har fået et andet indhold end tilsigtet, ikke er bundet ved erklæringens indhold, hvis den til hvem erklæringen er afgivet, indså eller burde indse, at der forelå en fejltagelse. Klager har opgjort sit krav på regulering til forskellen mellem det næstlaveste bud, der ekskl. akrylarbejder udgjorde 50.725.860 kr., og klagers tilbud ekskl. akrylarbejder på 38.776.820 kr., dvs. 11.949.040 kr. Kravet blev rejst over for indklagede ved klagers brev af 1. september 2011.

Ifølge klager indgik ved klagers beregning af posten ”udførelse af vægge”, bl.a. enhedsprisen på forme med kr. 1.000 pr. m², men ved den manuelle overførsel til klagers kalkulationsark blev enhedsprisen for formene ved en fejl angivet med kun kr. 100 pr. m². Dette medførte ifølge klager, at summen for udførelse af vægge i tilbudslisten blev angivet fejlagtigt, og at klagers tilbudssum, der blev beregnet og opgjort som summen af de samlede poster på den udfyldte tilbudsliste, ligeledes blev fejlbeholdt.

Indklagede har heroverfor anført bl.a., at betingelserne for at anse klager som løst fra sit tilbud på grund af kalkulationsfejl eller lignende ikke er opfyldt. Det bestrides fra indklagedes side, at klagers tilbud er udtryk for en regnefejl, og det gøres gældende, at klager hverken indså eller burde have indset den påberåbte fejl.

Klagers oprindelige tilbud var på 51.563.820 kr. ekskl. moms, og det næstlaveste tilbud var på 62.282.860 kr., hvilket fører til en forskel på ca. 21%. Sammenligner man de to tilbud, når der ses bort fra akrylarbejderne, er forskellen på ca. 30 % (klagers tilbud var på 38.776.820 kr. og det næstlaveste tilbud var på 50.725.860 kr.). De tre øvrige tilbud, som indklagede modtog, lå (ekskl. akrylarbejder) på 57,5 mio. kr., ca. 56,5 mio. kr. og 58 mio. kr. Hvis der alene ses på posten ”udførelse af vægge” (jf. tilbudslisten 220.04.03.2), er forskellen mellem klagers tilbud og det næsthøjeste tilbud ca. 15% (klager: 17.263.000 kr., næsthøjeste bydende: 20.500.000 kr.). I den priskalkule, som Rådgivende Ingeniørfirma havde foretaget som bygherrerådgiver for indklagede i forbindelse med udbudsprocessen, var de bærende konstruktioner prissat til i alt ca. 45,5 mio. kr.

På baggrund af de anførte omstændigheder og i lyset af de afgivne forklaringer, herunder klagers forklaringer, finder voldgiftsretten, at der ikke er grundlag for at antage, at indklagede og dennes rådgivere indså eller burde indse, at der forelå en fejl ved klagers tilbud. Forskellen mellem klagers tilbud og den næsthøjeste bydendes tilbud – herunder for så vidt angår posten ”udførelse af vægge” – er ikke så betydelig, at det i sig selv kan føre til, at klager burde indse, at

der kunne være tale om en fejl, og heller ikke de øvrige omstændigheder i sagen kan føre til dette. Der er ikk'e holdepunkter for at antage, at de enhedspriser, klager anvendte, burde have ført indklagede til at indse, at der var tale om en fejl. Voldgiftsretten bemærker herved, at det er vanskeligt at sammenligne enhedspriser i et tilbud, idet en tilbudsgiver f.eks. kan vælge at sammensætte sit tilbud på en byggeopgave således, at avancen lægges der, hvor det vurderes at være mest hensigtsmæssigt, ligesom enhedsprisen på eksempelvis forme bl.a. vil kunne være påvirket af, om tilbudsgiver selv råder over forme eller vil være nødsaget til at leje dem fra en tredjemand.

Voldgiftsretten tager herefter ikke klagers krav om vederlagsregulering til følge.

B. Klagers krav om yderligere betaling og tidsfristforlængelse

1. Indledning

Klager har rejst en række krav om yderligere betaling og tidsfristforlængelse for ekstraarbejder.

Som anført fremgår det af entreprisekontrakten, at klager skal acceptere op til 10% merarbejde i forhold til entreprisensummen uden tidsfristforlængelse, ligesom klager kun har ret til tidsfristforlængelse, hvis ekstraarbejdet berettiger til dette.

Nedenfor under pkt. 2 er en gennemgang af og voldgiftsrettens stillingtagen til klagers enkelte krav på henholdsvis betaling og tidsfristforlængelse med udgangspunkt i de enkelte aftalesedler og uden hensyntagen til den nævnte 10% regel. Dernæst følger under pkt. 3 voldgiftsrettens bemærkninger og stillingtagen til indklagedes anbringende om, at klager har reklameret for sent. Endelig findes under pkt. 4 voldgiftsrettens generelle bemærkninger og konklusion med hensyn til klagers krav på yderligere betaling og krav på tidsfristforlængelse under hensyn til bl.a. 10%-reglen.

Klager og indklagede har oplyst, at de har aftalt, at en række af de krav, klager har rejst, forliges således, at voldgiftsrettens resultat med hensyn til de ikke-forligte krav er styrende for opgøret vedrørende de krav, der forliges.

2. Klagers krav i relation til de enkelte aftalesedler

2.1 Aftaleseddel nr. 001 – Koblinger til bundplade i ellipsebygning

Klagers krav omfatter betaling af 48.197 kr. og fristforlængelse på 5 dage.

Voldgiftsretten finder efter bevisførelsen, at den ændring vedr. koblinger til bundplade, som klager foreslår, og som klager efter eget valg foretager, meget vel kan være hensigtsmæssig, men at den ikke kan anses for nødvendig for at løse denne del af

opgaven. Klager kan derfor ikke få medhold i betalingskravet eller i kravet om tidsfristforlængelse.

2.2 Aftaleseddel nr. 002 og 003 – Udsparinger til rør mv.

Klagers krav vedrørende disse to aftalesedler omfatter betaling af i alt 267.580 kr. og tidsfristforlængelse på 46 dage.

Voldgiftsretten lægger efter bevisførelsen, herunder de afgivne forklaringer, til grund, at klager kun kunne få overblik over de udsparinger, der var nødvendige, ved at sammenholde tegningerne vedrørende de enkelte entrepriser, og at klager ikke ville få de nødvendige oplysninger ved at undersøge den del af udbudsmaterialet, som der er henvist til gennem afkrydsninger i dokumentlisten vedrørende klagers entreprise. Voldgiftsretten finder, at dette ikke skaber tilstrækkelig klarhed med hensyn til klagers forpligtelser i medfør af entreprisekontrakten, når det tages i betragtning, at der er tale om et kompliceret og omfattende byggeprojekt. Det er i den sammenhæng ikke afgørende, at det afkrydsede kun er angivet som vejledende. Klager har imidlertid ikke dokumenteret størrelsen af sit krav.

Voldgiftsretten fastsætter herefter skønsmæssigt klagers krav vedrørende begge aftalesedler til 150.000 kr. Endvidere tages klagers krav om tidsfristforlængelse til følge med 10 dage, hvoraf 5 dage placeres i teknikområde-terminen, 2 i udstillingsbygningsterminen, 2 i terminen vedrørende bassiner og ishav, og 1 i færdiggørelses-terminen.

2.3 Aftaleseddel nr. 004 – Udskiftning af isolering ved Foamglas

Klagers krav omfatter betaling af 17.428 kr., som indklagede har godkendt, samt tidsfristforlængelse på 1 dag, som indklagede har afvist at godkende.

Voldgiftsretten finder, at der ikke er tale om kritisk vej, og at klagers krav om tidsfristforlængelse ikke kan imødekommes.

2.4 Aftaleseddel nr. 007 – Ændring af armeringsjern

Klagers krav omfatter betaling af 60.323 kr., som indklagede har godkendt, og tidsfristforlængelse på 4,44 dage, hvoraf indklagede har godkendt 1 dag.

Voldgiftsretten finder, at kun en del af de omhandlede ændringer af armeringer er på kritisk vej, og at klager ikke har krav på tidsfristforlængelse ud over den ene dag, som indklagede allerede har godkendt.

2.5 Aftaleseddel nr. 008 og 009 – Vinterforanstaltninger

Kravet vedrørende aftaleseddel 008 angår ekstrabetaling på 103.750 kr. for vinterforanstaltninger.

Ifølge Byggesagsbeskrivelse 3, AB 92, Ad. § 3, stk. 4, skal både årstidsbestemte og vejrligsbestemte vinterforanstaltninger være indeholdt i den samlede tilbudssum som en fast pris. På denne baggrund, og da vejrliget i vinteren 2010/2011 efter oplysningerne i sagen ikke kan anses for at have været af så ekstraordinær karakter, at der er grundlag for krav efter AB 92, § 24, stk. 1, nr. 4, tager voldgiftsretten ikke dette krav til følge.

I forbindelse med aftaleseddel 009 har klager rejst krav om 30 dages tidsfristforlængelse, hvoraf indklagede har anerkendt 6 dage, som er fratrukket i dagboden. Af de ovenfor anførte grunde, og da det ikke er dokumenteret, at klagers arbejde førte til, at der blev indhentet tid, og at der dermed skete forcering, tager voldgiftsretten ikke klagers krav om yderligere tidsfristforlængelse til følge.

2.6. Aftaleseddel nr. 010 – Forsinkelse på grund af Aqua Teknik – rør/vandrensningsledninger

Klager har krævet 25 dages tidsfristforlængelse, hvoraf indklagede har godkendt 3 dage, som er trukket fra i dagboden.

Efter oplysningerne i sagen finder voldgiftsretten, at der ikke kan tilkendes klager tidsforlængelse ud over de 3 dage, som indklagede allerede har godkendt.

2.7. Aftaleseddel nr. 011 – Støbning af halvvæg mellem bundplader

Klager har krævet 22 dages tidsfristforlængelse vedrørende denne aftaleseddel.

Voldgiftsretten finder, at den halvvæg, som denne aftaleseddel drejer sig om, må anses for en del af bundpladen. Halvvæggen fremgik imidlertid ikke af udbudstidsplanen, og klagers arbejde med halvvæggen blev tidsmæssigt forlænget ud over det, som klager med rimelighed kunne forvente. Efter oplysningerne i sagen tager voldgiftsretten herefter klagers krav om tidsfristforlængelse på 22 dage til følge. De 22 dage placeres i alle fire terminer.

2.8 Aftaleseddel nr. 012 – Kotesætning af rør under bundplade

Krav efter denne aftaleseddel er frafaldet af klager.

2.9 Aftaleseddel nr. 056 – Omforandringer i V27

Klagers krav omfatter betaling af 6.540 kr., som indklagede har godkendt, samt tidsfristforlængelse på 7 dage, hvoraf indklagede har godkendt 4 dage.

Voldgiftsretten finder efter oplysningerne i sagen, at klagers krav på tidsfristforlængelse ikke overstiger de 4 dage, som indklagede har godkendt.

2.10 Aftaleseddel nr. 057 – Udsparring i bund af tørgrav mv.

Klagers krav omfatter betaling af 5.670 kr., som indklagede har godkendt, samt tidsfristforlængelse på 4 dage.

Voldgiftsretten finder, at der ikke er tale om arbejde på kritisk vej, og at klager ikke har krav på tidsfristforlængelse.

2.11 Aftaleseddel nr. 079 – Skæring af dørhul i trapperum 3

Klager har krævet ekstrabetaling på 88.888 kr.

Ifølge udbudstegningerne skulle der skæres et dørhul i trapperum 3. I den opstalt, som byggeledelsen efterfølgende udarbejdede, og som klager fulgte, var der angivet en mindre udsparring, end den, der fremgik af udbudstegningerne, hvilket var baggrunden for, at klager undlod at udføre dørudsparringen. Voldgiftsretten finder efter bevisførelsen, at der i dette forløb er begået fejl på både klagers og indklagedes side, og fastsætter skønsmæssigt klagers krav til halvdelen af det beløb, som klager har krævet, dvs. 44.444 kr.

2.12 Aftaleseddel nr. 101 – Bjælke B15 i medfør af projektnotat

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 2.870 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 5 dage, hvoraf indklagede har godkendt 4 dage.

Voldgiftsretten finder efter et skøn på grundlag af oplysningerne i sagen, at klager har krav på yderligere 1 dags fristforlængelse, som i lighed med de 4 allerede godkendte dage placeres i udstillingsbygnings-terminen.

2.13 Aftaleseddel nr. 031 – Ekstra dørhul i V75. Et stk. dørudsparring

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 3.300 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Voldgiftsretten finder efter bevisførelsen, at der er tale om ekstraarbejde på kritisk vej, og tager klagers krav om betaling til følge, ligesom kravet om tidsfristforlængelse tages til følge. Forlængelsen på 1 dag placeres i udstillingsbygnings-terminen.

2.14 Aftaleseddel nr. 117 – Hejse affaldscontainer, aftaleseddel nr. 125 – Bortskaffelse af affald, aftaleseddel nr. 180 – Tømning af affald, april 2012, aftaleseddel nr. 224 – Tømning af affald, maj 2012, og aftaleseddel nr. 238 – Tømning af affald, juli 2012

Klagers krav vedrørende aftaleseddel nr. 117, 180 og 238 er på henholdsvis 33.350 kr., 84.019 kr. og 35.001 kr., som indklagede har godkendt. Med hensyn til aftalesed-

del nr. 224 har indklagede godkendt 76.821 kr. af klagers krav på 125.121 kr. Klager har endvidere rejst krav på tidsfristforlængelse med i alt 19 dage.

Voldgiftsretten finder med hensyn til disse aftalesedler, at der er tale om ekstraarbejde, som klager har krav på at få betaling for, og differencekravet på 48.300 kr. tages derfor til følge. Med hensyn til den forstyrrelse, der har været tale om, finder voldgiftsretten, at kun en del kan henføres til ekstraarbejdet. Voldgiftsretten tager herefter ud fra et skøn baseret på oplysningerne i sagen klagers krav om tidsfristforlængelse vedrørende disse aftalesedler til følge med i alt 6 dage. De 6 dage placeres i færdiggørelses-terminen.

2.15 Aftaleseddel nr. 156 – Afretning af sand i rampeforløb

Klagers har rejst et betalingskrav på 8.420 kr.

Voldgiftsretten finder på grundlag af oplysningerne i sagen, at der ikke er tale om ekstraarbejde og tager derfor ikke klagers påstand til følge.

2.16 Aftaleseddel nr. 075 og 076 – Pumpning og støvsugning af vand

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 421.715 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 10 dage.

Det areal, hvor pumpning og støvsugning fandt sted, er ikke angivet som fællesareal i udbudsmaterialet, og der er ikke efter bevisførelsen grundlag for at antage, at området faktisk blev benyttet af andre ud over klager, ligesom det heller ikke i øvrigt er godtgjort, at der er tale om ekstraarbejde. Klagers krav om ekstrabetaling og tidsfristforlængelse tages derfor ikke til følge.

2.17 Aftaleseddel nr. 034 – Ændring af armering i bundplade, tørgrav

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 22.770 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 2 dage.

Voldgiftsretten finder efter oplysningerne i sagen, at der er tale om ekstraarbejde på kritisk vej og tager klagers krav på tidsfristforlængelse til følge. De 2 dage placeres i færdiggørelses-terminen.

2.18 Aftaleseddel nr. 045 – Fastgørelse af forskalling i ydervægge

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 21.104 kr., som indklagede har godkendt, samt krav om tidsfristforlængelse på 2 dage.

Voldgiftsretten finder, at aftalesedlen efter oplysningerne i sagen vedrører ekstraarbejde på kritisk vej og tager herefter klagers krav på tidsfristforlængelse til følge. De 2 dage placeres i færdiggørelses-terminen.

2.19 Aftaleseddel nr. 048 – Knast ved trappehus 3

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 7.315 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Efter bevisførelsen finder voldgiftsretten, at aftalesedlen angår ekstraarbejde på kritisk vej, som er en følge af en uklarhed i udbudsmaterialet (tegningsmaterialet). Voldgiftsretten tager derfor klagers krav om tidsfristforlængelse til følge. Dagen placeres i teknikområde-terminen.

2.20 Aftaleseddel nr. 060 – V20 forskalling samt armering omkring brønd

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 12.677 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 2 dage.

Det er efter bevisførelsen ikke godtgjort, at der er tale om ekstraarbejde, og klagers krav tages derfor ikke til følge.

2.21 Aftaleseddel nr. 108 – Manglende målsætning ved plantekasser

Klager har rejst et betalingskrav på 22.670 kr.

Voldgiftsretten lægger efter oplysningerne i sagen til grund, at målene skulle afsættes efter DWG-tegningerne, og ikke i DWF-format. Ved brug af de korrekte tegninger havde fejlafsætningen været undgået, og klagers krav kan derfor ikke tages til følge.

2.22 Aftaleseddel nr. 119 -- Ilægning af diagonaljern

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 3.320 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Der er efter bevisførelsen tale om kontraktarbejde, og klagers krav kan derfor ikke tages til følge.

2.23 Aftaleseddel nr. 201 – Ændring af armering i snit 515

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 48.720 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 4 dage.

Voldgiftsretten finder efter bevisførelsen, at den ændring i armeringen, der skete i forhold til udbudsmaterialet, førte til anvendelse af en betydelig tungere armering og deraf følgende ekstraarbejde. Klagers krav om tidsfristforlængelse tages derfor til følge. De 4 dage placeres i udstillingsbygnings-terminen.

2.24 Aftaleseddel nr. 033 – Omstøbning af rør i sælbassin

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 30.614 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 3 dage.

Der er efter oplysningerne i sagen tale om ekstraarbejde på kritisk vej. Voldgiftsretten finder, at dette berettiger klager til en tidsfristforlængelse, som skønsmæssigt fastsættes til 1 dag. Dagen placeres i terminen vedrørende bassiner og ishavet.

2.25 Aftaleseddel nr. 062 – Indføring af fjernvarme

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 3.020 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Efter oplysningerne i sagen finder voldgiftsretten, at der ikke er tale om ekstraarbejder, og klagers krav tages derfor ikke til følge.

2.26 Aftaleseddel nr. 071 – Slamsugning af kammer

Klager har rejst krav om betaling af 10.548 kr., hvoraf indklagede har godkendt halvdelen, dvs. 5.274 kr.

Denne aftaleseddel angår det kammer, der er omhandlet i aftaleseddel 79. Voldgiftsretten finder, at udgiften til slamsugning af kammeret må fordeles mellem parterne i overensstemmelse med den fordeling, der er foretaget ovenfor med hensyn til aftaleseddel 79. Uenigheden angår 5.274 kr., og voldgiftsretten finder, at klager ud over det allerede godkendte har krav på halvdelen af dette beløb, dvs. 2.637 kr.

2.27 Aftaleseddel nr. 137 – Arbejder omkring ventilationsrør i terrændæk i rampe og aftaleseddel nr. 146 – Arbejder omkring ventilationsrør i terrændæk i ellipse

Klagers krav vedrørende disse to aftalesedler omfatter betaling af 11.975 kr. og 10.149 kr. (begge beløb er godkendt af indklagede) samt tidsfristforlængelse på i alt 6 dage, hvoraf indklagede har godkendt 2.

Der er enighed mellem klager og indklagede om, at der er tale om ekstraarbejder på kritisk vej. Voldgiftsretten finder efter bevisførelsen, at tidsfristforlængelsen skøns-mæssigt kan fastsættes til i alt 4 dage for de to aftalesedler. Klager har således krav på yderligere 2 dages tidsfristforlængelse, som placeres i udstillingsbygningsterminen.

2.28 Aftaleseddel nr. 015 – Lukning af hul i dæk

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 2.350 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Der er tale om arbejde af meget beskedent omfang, og som ikke ligger på kritisk vej. Klagers krav tages derfor ikke til følge.

2.29 Aftaleseddel nr. 216 – Tagdækning over teknikrum

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 8.400 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 2 dage.

Det må efter bevisførelsen lægges til grund, at klagers arbejde blev generet af omstændigheder, der må tilskrives el-installationsentreprenøren. Voldgiftsretten tager herefter skøns-mæssigt klagers betalingskrav til følge med 2.100 kr. Det er ikke godtgjort, at klager er blevet forsinket på grund af dette forhold, og klagers krav om tidsfristforlængelse tages derfor ikke til følge.

2.30 Aftaleseddel nr. 078 – Lukke døre og tag til teknikrum m.v.

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 17.980 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 3 dage.

Voldgiftsretten finder, at der er tale om arbejde, som ikke ligger på kritisk vej. Klagers krav tages ikke til følge.

2.31 Aftaleseddel nr. 082 – Omforandringer af dør

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 4.670 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Arbejdet ligger ikke på kritisk vej, og voldgiftsretten tager ikke klagers krav til følge.

2.33 Aftaleseddel nr. 089 – Pudsning af fals ved akryltunnel

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 19.980 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 6 dage.

Voldgiftsretten finder, at der er tale om arbejde, som ikke ligger på kritisk vej, og som ikke kan antages at have betydning for fremdriften af det øvrige arbejde, idet der ikke skete forcering. Klagers krav tages ikke til følge.

2.34 Aftaleseddel nr. 021 – Tegningstryk

Klager har rejst krav om betaling af 317.050 kr.

Voldgiftsretten finder i lyset af det samlede antal tegningsrevisioner, der fandt sted i forløbet, og under hensyntagen til de øvrige oplysninger om denne del af sagen, at klager har krav på betaling af kr. 150.000.

2.35 Aftaleseddel nr. 029 – Ekstra vægge under jord

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 16.090 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Byggeledelsen har ved notat af 15. maj 2012 godkendt betalingskravet, og betalingskravet tages allerede derfor til følge. Voldgiftsretten finder efter oplysningerne i sagen, at der er tale om ekstraarbejde på kritisk vej og tilkender klager 1 dags tidsfristforlængelse, som placeres i færdiggørelses-terminen.

2.36 Aftaleseddel nr. 035 – Saltvandsresistente fugebånd og aftaleseddel nr. 051 – Lavalkalibeton i skærpet kontrolklasse

Behandlingen af disse aftalesedler er udskudt til hovedforhandlingen.

2.37 Aftaleseddel nr. 054 – Arbejder i Fritflyvningsvoliéren (FFV)

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 20.530 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 2 dage.

Arbejdet angår FVV-entreprisen, og voldgiftsretten finder, at klager inden klager påtog sig arbejdet burde have sikret sig, at indklagede var indforstået med, at tidsplanen vedrørende klagers arbejde i ville blive forsinket yderligere. Dette skete ikke, og klagers krav kan derfor ikke tages til følge.

2.38 Aftaleseddel nr. 106 – Vægbredde

Klager har frafaldet kravet om tidsfristforlængelse vedrørende denne aftaleseddel.

2.39 Aftaleseddel nr. 123 – Fri- og søgegravninger

Klager har rejst krav om betaling af 53.782 kr.

Frigravning indgår i klagers arbejde efter entreprisekontrakten, medens dette ikke gælder for søgegravning. Med hensyn til søgegravningen finder voldgiftsretten, at byggeledelsen har forsømt sin pligt til at koordinere arbejdet mellem entreprenørerne. Klagers betalingskrav tages herefter skønsmæssigt til følge med 15.000 kr.

2.40 Aftaleseddel nr. 152 – Ændring af tegning 49.03.506

Klager har rejst krav om betaling af 8.940 kr.

Der er tale om ekstraarbejde, og det må efter bevisførelsen, herunder forklaring, lægges til grund, at der ved opgørelsen af klagers krav er taget hensyn til, at de bøjler, der oprindeligt blev anvendt, er genanvendt andetsteds i byggeriet. Voldgiftsretten tager herefter klagers krav til følge.

2.41 Aftaleseddel nr. 153 – Ibore strittere i V87

Klager har rejst krav om betaling af 7.140 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Efter oplysningerne i sagen forudsatte klager med rimelighed, at der kunne benyttes stritkasser. Klager har herefter krav på at få dækket de udgifter, der er forbundet med, at dette alligevel ikke kunne lade sig gøre på grund af konushullerne. Voldgiftsretten tager herefter klagers krav om betaling og tidsfristforlængelse til følge. Dagen placeres i udstillingsbyggnings-terminen.

2.42 Aftaleseddel nr. 200 – Lukke konushuller og akrylrude

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 3.720 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Der er tale om arbejde af meget beskedent omfang, og som ikke ligger på kritisk vej. Klagers krav tages ikke til følge.

2.43 Aftaleseddel nr. 209 – Lukke ”gulvafløb” i spindeltrapperum

Klager har rejst krav om betaling af 1.470 kr.

Det må efter oplysningerne i sagen lægges til grund, at arbejdet angik et afløb, der skulle lukkes, og at der derfor ikke er tale om vejrligsforanstaltninger. Klagers krav angår således ekstraarbejde og tages herefter til følge.

2.44 Aftaleseddel nr. 219 – Modificering af spindeltrappe

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 12.500 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 7 dage.

Voldgiftsretten lægger efter bevisførelsen til grund, at der er tale om et ekstraarbejde på kritisk vej, der førte til en belastning af klagers krankapacitet. Den tidsfristforlængelse, som klager herefter har krav på, fastsættes skønsmæssigt til 4 dage. De 4 dage placeres i færdiggørelses-terminen.

2.45 Aftaleseddel nr. 222 – Pudsning af væg ved rækværk i Ishavet

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 6.590 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 2 dage.

Voldgiftsretten finder efter oplysningerne i sagen, at der reelt ikke er tale om en forsinkelse og tager derfor ikke klagers krav til følge.

2.46 Aftaleseddel 107 – afhugning af 15 cm beton og iboring af nye strittere

Klager har rejst krav om betaling af 7.300 kr., som indklagede har godkendt.

2.47 Aftaleseddel nr. 218

Krav efter denne aftaleseddel er frafaldet af klager.

2.48 Aftaleseddel nr. 221– hugge beton for fødder til værn på balkon i udstillingsbygning

Klager har rejst krav om betaling af 5.820 kr.

Eftersom der er efter bevisførelsen er tale om en udførelsesfejl, som klager retter, har klager intet krav mod indklagede. Kravet tages derfor ikke til følge.

2.49 Aftaleseddel nr. 225 – ventetid på støbning af terrændæk i udgangsparti

Krav efter denne aftaleseddel er frafaldet af klager.

2.50 Aftaleseddel nr. 269

Krav efter denne aftaleseddel er frafaldet af klager.

2.51 Aftaleseddel nr. 024 – udsparring ved skivefilter

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 16.210 kr, som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 12 dage.

Det må efter bevisførelsen i sagen lægges til grund, at klager måtte ændre sin støbetakt på grund af , hvilket klager ikke kunne forudse, fordi funktionsudbud først kom efter, at klager havde afgivet sit tilbud. Der er tale om kritisk vej, og voldgiftsretten fastsætter skønsmæssigt den tidsfristforlængelse, som klager har krav på, til 8 dage. De 8 dage placeres i teknikområde-terminen.

2.52 Aftaleseddel nr. 026 – Gøre plads til lamper i armering i V3
og aftaleseddel nr. 063 – Armering efter lamper V2-V3

Klagers krav efter disse to aftalesedler omfatter betaling af henholdsvis 2.520 kr. og 1.520 kr., som indklagede har godkendt, samt krav på tidsfristforlængelse på i alt 4 dage.

Udbudsmaterialet indeholder ikke en principdetaljeløsning for armeringen vedrørende de omhandlede lamper. Voldgiftsretten tager klagers krav om en tidsfristforlængelse på i alt 4 dage (2 dage for hver af de to aftalesedler) til følge. De 4 dage placeres i færdiggørelses-terminen.

2.53 Aftaleseddel nr. 127 – El i V81 m.fl. og aftaleseddel nr. 167 – Ventetid, installationer i konstruktioner

Klager har i forbindelse med disse to aftalesedler rejst krav om betaling af henholdsvis 25.670 kr. og 2.100 kr. samt krav om tidsfristforlængelse på henholdsvis 22 dage og 14 dage.

Voldgiftsretten finder, at disse krav er udokumenterede. Kravene tages derfor ikke til følge.

- 2.54 Aftaleseddel nr. 061 – V138, Armering for el, aftaleseddel nr. 068 – Armeringsarbejder for el i V25 og V57 og aftaleseddel nr. 084 – Udspæringer for el i væg V13

Klager har i forbindelse med disse aftalesedler rejst krav om betaling af henholdsvis 3.570 kr., 3.370 kr. og 2.770 kr. samt krav om tidsfristforlængelse på i alt 11 dage.

Voldgiftsretten finder, at der efter bevisførelsen er tale om ekstraarbejder, som klager har krav på at få betalt. Betalingskravene på i alt 9.710 kr. tages derfor til følge. Derimod er det ikke godtgjort, at ekstraarbejdet er forårsaget af manglende koordinering fra byggeledelsens side, og at klagers arbejde afventede, at el-installationsentreprenøren var færdig med sit arbejde på stedet. Kravet om tidsfristforlængelse tages herefter ikke til følge.

- 2.55 Aftaleseddel nr. 203 – Opvarmning af støbeskel

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 366.423 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 30 dage.

Efter entreprisekontrakten indgår projekteringen af støbetakt og støbeskel i klagers entreprise. Voldgiftsretten finder, at i et projekt af denne karakter og størrelse indgår også hærdesimulering i betonentreprisen. Klager er ligeledes ansvarlig for vejrligsforanstaltninger, herunder nødvendig opvarmning. På denne baggrund tages klagers betalingskrav og krav om tidsfristforlængelse ikke til følge.

- 2.56 Aftaleseddel nr. 113 – Stål i bjørnegrotter samt aftaleseddel nr. 114 og aftaleseddel nr. 135 – Ændring af bjørnegrotter

Klager har i forbindelse med disse aftalesedler rejst krav om betaling af henholdsvis 43.761 kr., 177.614 kr. og 880.000 kr. samt – for så vidt angår aftaleseddel 135 – krav om tidsfristforlængelse på 61 dage.

Disse aftalesedler omfatter arbejde, der ligger uden for det arbejde, som klager ifølge entreprisekontraktens skal udføre. Det drejer sig om smedearbejde, nedrivningsarbejde og ændringsarbejder vedrørende bjørnegrotterne. Voldgiftsretten finder derfor, at klager har krav på betaling af den til denne del af entreprisen knyttede entreprisensum på 240.000 kr. tillige med et beløb vedrørende det omhandlede smedearbejde, nedrivningsarbejde og ændringsarbejde. Voldgiftsretten fastsætter skønsmæssigt dette beløb til 550.000 kr. Som følge af forøgelsen af klagers kontraktarbejde er klager endvidere berettiget til en tidsfristforlængelse på 30 dage. De 30 dage placeres i færdiggørelses-terminen.

- 2.57 Aftaleseddel nr. 199 – Specielle udspæringer for glasindkig

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 28.080 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 10 dage.

Det må efter bevisførelsen lægges til grund, at det af udbudsmaterialet fremgik, at de omhandlede udsparinger antog en kileform, og der er derfor ikke tale om et ekstraarbejde. Klagers krav tages herefter ikke til følge.

2.58 Aftaleseddel nr. 252 – Hugning af overligger på ID03 og aftaleseddel nr. 255 – Hugning af overligger på døre i rampeforløb samt pudsning

Klager har i forbindelse med disse aftalesedler rejst krav om betaling af 3.870 kr. og 21.920 kr.

Det må efter oplysningerne i sagen lægges til grund, at klagers ekstraarbejde skyldes, at en rustfri stålskinne var lagt for lavt af en anden entreprenør. Der er således tale om en nødvendig tilretning, og voldgiftsretten tager herefter klagers krav om betaling af i alt 25.790 kr. til følge.

2.59 Aftaleseddel nr. 253 – Hugning af beton ved GI04

Krav efter denne aftaleseddel er frafaldet af klager.

2.60 Aftaleseddel 262 – 3 nye redekassehuller

Klager og indklagede har indgået forlig om denne aftaleseddel.

2.61 Aftaleseddel nr. 103 – Konsulentbistand fra formleverandør

Klager har rejst krav om betaling af 85.100 kr.

Der er efter bevisførelsen tale om et designarbejde, hvis nærmere udformning det først er muligt at fastlægge på pladsen, og som det ikke med rimelighed kan forventes, at klager kan tage højde for ved læsning af udbudsmaterialet. Der er endvidere ikke tale om en løsning, som klager selv kunne vælge. Voldgiftsretten tager herefter klagers krav til følge.

2.62 Aftaleseddel nr. 171 – Afhugge kant ved spindeltrappe

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 2.670 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Indklagede har under delforhandlingen godkendt klagers betalingskrav.

Efter oplysningerne i sagen er der ikke tale om arbejde på kritisk vej. Voldgiftsretten tager herefter ikke klagers krav om tidsfristforlængelse til følge.

2.63 Aftaleseddel nr. 100 – Ophugning af renselag ved bjørnegrotter

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 2.520 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 3 dage.

Efter voldgiftsrettens opfattelse var det merarbejde, som aftalesedlen angår, ikke foretaget, hvis klager havde fulgt tilsynsnotatet af 20. december 2011 om vandledning i bjørnegrotte. Voldgiftsretten finder herefter, at klager ikke har krav på ekstrabetaling eller tidsfristforlængelse for arbejdet.

2.64 Aftaleseddel nr. 102 – Speciel tildannelse af dækforskalling TP1

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 20.775 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 4 dage.

Dette ekstraarbejde, som skyldes, at der var anbragt nogle mandshøje ventilationsaggregater til senere montering i området, hvor der skulle foretages dækforskalling, fandt sted på et tidspunkt, hvor dækforskallingen efter tidsplanen skulle være afsluttet, og hvor klager blev pålagt dagbøder på grund af forsinkelsen. Det må lægges til grund, at indklagede uden større gener og omkostninger midlertidigt kunne have anbragt ventilationsaggregaterne andetsteds på pladsen. Under disse omstændigheder tager voldgiftsretten klagers krav på betaling og tidsfristforlængelse til følge. De 4 dage placeres i teknikområde-terminen.

2.65 Aftaleseddel nr. 040 – Oprydning og lukning af huller

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 14.650 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 4 dage, hvoraf indklagede har godkendt 2 dage.

Voldgiftsretten fastsætter skønsmæssigt efter oplysningerne i sagen klagers samlede krav på tidsfristforlængelse til 3 dage og tilkender således klager 1 yderligere dags fristforlængelse, som placeres i færdiggørelses-terminen.

2.66 Aftaleseddel nr. 047 – Fundament mellem V5 og V17

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 27.905 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 7 dage.

Den væg, som aftalen omfattet af aftalesedlen drejer sig om, fremgik allerede af de tegninger, der indgik udbudsmaterialet, og den omstændighed, at der indgås aftale

om ændring af udførelsen af fundament, ændrer ikke på dette. Voldgiftsretten finder derfor, at der ikke er tale om ekstraarbejde, og tager ikke klagers krav til følge.

2.67 Aftaleseddel nr. 261 – Støbning af V29

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 738.954 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 42 dage.

Det må efter bevisførelsen, herunder de afgivne forklaringer, lægges til grund, at bygningen af skal på den første væg var klagers løsningsforslag med henblik på at udbedre den oprindeligt støbte, mangelfulde væg. Udgifterne ved denne løsning må klager selv bære. Da tilsynet også kasserede denne væg, og klager blev pålagt at støbe en tredje væg skete dette uden, at klager modsatte sig dette eller tog forbehold om at kræve betaling for væggen, hvilket afskar indklagede fra eksempelvis syn og skøn af det kasserede arbejde. På denne baggrund tager voldgiftsretten ikke klagers krav om betaling og tidsfristforlængelse til følge.

2.68 Aftaleseddel nr. 049 – Nedtagning af hegn, aftaleseddel nr. 067 – Udgifter i forbindelse med trappetårn, aftaleseddel nr. 081 – Reparation af hegn ved Kørevej, aftaleseddel nr. 086 – Flytning af skurby, aftaleseddel nr. 132 – Afspærring af Roskildevej samt dirigere lastbiler 8. – 10. februar 2012 og aftaleseddel nr. 168 – Hjælp til dirigering af lastbiler januar-august 2012

Klager har med hensyn til aftaleseddel 132 og 168 til rejst krav om betaling af 3.360 kr. og 49.000 kr., og har endvidere rejst krav om tidsfristforlængelse på i alt 19 dage.

Voldgiftsretten lægger efter bevisførelsen til grund, at der er tale om ekstraarbejde, som i væsentligt omfang (når der bortses fra arbejde udført som overarbejde) blev udført af mandskab knyttet til kontraktarbejdet. Endvidere lægges det til grund, at klager ikke på tidspunktet for afgivelsen af sit tilbud kunne se af byggepladsplanen, at vendepladsen ville blive sløjfet før arbejdet færdiggørelse. Voldgiftsretten tager herefter klagers betalingskrav for aftaleseddel 132 og 168 til følge med de krævede beløb på 3.360 kr. og 49.000 kr., dvs. i alt 52.360 kr. Endvidere tages klagers krav om tidsfristforlængelse til følge skønsmæssigt med i alt 2 dage. De 2 dage placeres i færdiggørelses-terminen.

2.69 Aftaleseddel nr. 149 – Forlænget drift af byggeplads

Denne aftaleseddel er behandlet under D nedenfor.

2.70 Aftaleseddel nr. 028 – Faldopbygning omkring afløb

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 19.880 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 1 dag.

Voldgiftsretten finder, at der efter oplysningerne i sagen er tale om ekstraarbejder, som ligger på kritisk vej, og som berettiger klager til 1 dags tidsfristforlængelse. Dagen placeres i teknikområde-terminen.

2.71 Aftaleseddel nr. 136 – Ændrede fundamenter C-D/8-10

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 70.200 kr. samt et krav på tidsfristforlængelse på 3 dage.

Efter bevisførelsen finder voldgiftsretten, at de konstruktionstegninger, der indgik i udbudsmaterialet, er ufuldstændige, idet de ikke beskriver det omhandlede arbejde. Voldgiftsretten tager herefter klagers krav om betaling til følge og fastsætter klagers krav på tidsfristforlængelse til 2 dage. De 2 dage placeres i færdiggørelses-terminen.

2.72 Aftaleseddel nr. 142 – Ændringer af etagedæk P 11 og aftaleseddel 138 – Udspæringer i henhold til Skitse

Klagers krav omfatter et betalingskrav på henholdsvis 7.840 kr. og 4.120 kr. (det sidstnævnte beløb har indklagede godkendt) samt krav på tidsfristforlængelse på i alt 5 dage.

Voldgiftsretten finder efter bevisførelsen, at udbudsmaterialet er uklart på de her omhandlede punkter, og at klager har krav på betaling af de krævede 7.840 kr. samt krav på 1 dags tidsfristforlængelse, der placeres i udstillingsbygnings-terminen.

2.73 Aftaleseddel nr. 143 – Nyt etagedæk P13

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 13.030 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 7 dage.

Der er efter bevisførelsen tale om ekstraarbejder, som ligger på kritisk vej. Voldgiftsretten finder, at klager skønsmæssigt er berettiget til 2 dages tidsfristforlængelse, som placeres i teknikområde-terminen.

2.74 Aftaleseddel nr. 157 – Afskæring af beton

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 2.420 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 0,4 dag.

Voldgiftsretten finder efter bevisførelsen, at arbejdet reelt ikke udgør en forsinkelse og tager derfor ikke klagers krav om tidsfristforlængelse til følge.

2.75 Aftaleseddel nr. 169 – Indbygning af ventilation i vægge

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 14.820 kr., som indklagede har godkendt, og krav om tidsfristforlængelse på 7 dage, hvoraf indklagede har godkendt 1 dag.

Voldgiftsretten finder, at klager er berettiget til i alt 3 dages tidsfristforlængelse og tilkender dermed klager yderligere 2 dages tidsfristforlængelse, som placeres i udstillingsbyggnings-terminen.

2.76 Aftaleseddel nr. 247 – Ventetid på ventilation (terrændæk ishavet)

Klagers krav omfatter et betalingskrav på 420 kr. og krav om tidsfristforlængelse på 21 dage.

Voldgiftsretten finder, at der efter oplysningerne i sagen er tale om forsinkelse på grund af en anden entreprenørs arbejde. Klagers betalingskrav er imidlertid udokumenteret og kan ikke tages til følge. Voldgiftsretten fastsætter skønsmæssigt klagers krav på tidsfristforlængelse til 7 dage, som placeres i terminen vedrørende bassiner og ishav.

2.77 Aftaleseddel nr. 16, 17, 22, 55, 59, 88 og 118

For disse aftalesedler gælder, at indklagede har godkendt klagers betalingskrav på henholdsvis 5.040 kr., 7.510 kr., 102.040 kr., 3.220 kr., 10.450 kr., 11.400 kr. og 20.940 kr.

Klager og indklagede er uenige med hensyn til, om de til aftalesedlerne knyttede krav på tidsfristforlængelse er omfattet af nærværende sag eller ej. Det drejer sig om krav på forlængelse med henholdsvis 1, 2, 7, 1, 2, 5 og 2 dage, dvs. i alt 20 dage.

Voldgiftsretten lægger ved stillingtagen til dette spørgsmål afgørende vægt på notatet af 15. maj 2012 fra Rådgivende Ingeniørfirma. I notatet gennemgår ingeniørfirmaet på vegne af indklagede bl.a. de omhandlede aftalesedler og godkender de tidsfristforlængelser, der er rejst krav om i aftalesedlerne, dog med forbehold for reglen om, at klager skal acceptere op til 10% merarbejde i forhold til entripesummen uden tidsfristforlængelse. Det fremgår, at ingeniørfirmaet ikke selv mener, at 10%-kravet er opfyldt. Voldgiftsretten finder imidlertid, at notatet må forstås således, at indklagede kan acceptere de krævede tidsfristforlængelser, når der ses bort fra 10% kravet.

På denne baggrund finder voldgiftsretten, at indklagede med bindende virkning over for klager har godkendt de krævede tidsfristforlængelser med et anførte forbehold for, at 10%-kravet er opfyldt.

Af de 20 dage placeres 6 dage i teknikområde-terminen, 7 dage i terminen for bassiner og ishav og 7 dage i færdiggørelses-terminen.

3. Spørgsmålet, om klager har reklameret rettidigt

Indklagede har anført, at klager i vidt omfang har fortabt sine krav om tidsfristforlængelse som følge af for sen reklamation, hvilket klager har bestridt.

Klager har ved skrivelser til indklagede af 22. marts 2012, 23. marts 2012, 4. april 2012 og 3. maj 2012 opgjort og redegjort for sine krav på tidsfristforlængelser.

Det fremgår af oplysningerne i sagen, at forlænget byggetid blev drøftet af parterne før de nævnte breve fra foråret 2012, herunder på et møde den 24. februar 2011, ligesom klager ifølge mødereferaterne på byggemøde 42 den 13. juli 2011 og senere byggemøder tilkendegav, at man ikke var enig i opgørelsen af dagbods dage. Ifølge referatet af byggemøde nr. 53 den 27. september 2011, pkt. 53.3.1, varslede klager på mødet krav om tidsfristforlængelse bl.a. med henvisning til manglende og/eller uklart projektgrundlag samt projektændringer. Voldgiftsretten lægger endvidere efter det, der er forklaret om byggeforløbet, herunder af . . . og !

til grund, at der løbende var drøftelser mellem klagers medarbejdere på byggepladsen og byggeledelsen om mange af de spørgsmål, der opstod. På denne baggrund, og da det forhold, at mange af kravene om fristforlængelse først rejses eller begrundes nærmere i foråret 2012 ikke kan antages at have forringet indklagedes muligheder for at varetage sine interesser, finder voldgiftsretten, at klager ikke er afskåret fra at rejse krav på grund af manglende rettidig reklamation.

4. Voldgiftsrettens generelle bemærkninger og konklusion med hensyn til klagers krav på yderligere betaling og tidsfristforlængelse

De af klagers krav på betaling, som voldgiftsretten har godkendt under pkt. 2, udgør i alt 1.273.566 kr. Beløbet fremkommer således:

Aftaleseddel:	Beløb tilkendt:
002, 003	150.000 kr.
079	44.444 kr.
031	3.300 kr.
224	48.300 kr.
071	2.637 kr.
216	2.100 kr.
021	150.000 kr.
029	16.090 kr.
123	15.000 kr.
152	8.940 kr.
153	7.140 kr.

209	1.470 kr.
061, 068, 084	9.710 kr.
113,114, 135	550.000 kr.
252,255	25.790 kr.
103	85.100 kr.
171	2.670 kr.
102	20.775 kr.
132,168	52.360 kr.
136	70.200 kr.
142	7.840 kr.
I alt	1.273.866 kr.

Indklagede har herudover godkendt en række betalinger, herunder med hensyn til krav i medfør af aftalesedler, der ikke er behandlet under 2 ovenfor. Det samlede beløb, indklagede har godkendt, er oplyst til at udgøre 2.582.575 kr., jf. bilag 159.5.

Klagers samlede krav på ekstrabetaling udgør på denne baggrund 3.856.441 kr.

Det følger af entreprisekontrakten, at klager skal acceptere op til 10% merarbejde i forhold til entreprisensummen uden tidsfristforlængelse. Entreprisensummen andrager 37.740.000 kr., og 10% heraf er 3.774.000 kr. Klagers krav er således ikke afskåret på grund af 10%-kravet.

Det fremgår af bilag RT, at indklagede pr. 14. juli 2015 har godkendt de tidsfristforlængelser, herunder med hensyn til krav i medfør af aftalesedler, der ikke er behandlet under 2 ovenfor, som kan ses af oversigten nedenfor, der ligeledes viser fordelingen af dagene på de enkelte terminer (Bemærk: 1: Aftalesedlerne 16, 17, 22, 55, 59, 88 og 118 er ikke medtaget her, men i oversigten nedenfor vedrørende de tidsfristforlængelser, som voldgiftsretten har tilkendt klager. 2: Med hensyn til aftaleseddel 40 er klager og indklagede uenige om, hvor de pågældende dage skal placeres, og voldgiftsretten har derfor fastsat dette):

Aftale-seddel:	Dage godkendt:	Teknik-område:	Udstillings-bygning:	Bassiner og ishav:	Færdiggørelse:
007	1	1	1	1	1
009	6	6	6	6	6
010	3	3	3	3	3
056	4			4	
101	4		4		
137,146	2		2		
040	2				2
169	1		1		
116	1				1
83	2			2	
174	1				1
					26

176	1				1
I alt	28	10	17	16	15

Voldgiftsretten har herudover tilkendt indklagede de nedenfor anførte tidsfristforlængelser, som er fordelt på de enkelte terminer, således som det ligeledes er anført:

Aftale-seddel:	Dage tilkendt:	Teknik-område:	Udstillingsbygning:	Bassiner og ishav:	Færdiggørelse:
002 og 003	10	5	2	2	1
011	22	22	22	22	22
101	1		1		
031	1		1		
117,125,180,224, 238	6				6
034	2				2
045	2				2
048	1	1			
201	4		4		
033	1			1	
137,146	2		2		
029	1				1
153	1		1		
219	4				4
024	8	8			
026,063	4				4
113,114,135	30				30
102	4	4			
040	1				1
049,067,081					
086,132,168	2				2
028	1	1			
136	2				2
142,138	1		1		
143	2	2			
169	2		2		
247	7			7	
16,17,22,55,59,88,118	20	6		7	7
I alt	142	49	36	39	84

Det samlede antal dage, som de enkelte tidsfrister skal forlænges med under hensyntagen til både de dage, som indklagede har godkendt, og de dage, som voldgiftsretten har tilkendt klager, er 59 for teknikområde-terminen, 53 for udstillingsbygningsterminen, 55 for terminen vedrørende bassiner og ishav og 99 for færdiggørelses-terminen.

C. Indklagedes dagbodskrav

Klager har anført, at dagbøder først forfalder, når det definitivt er konstateret, at det kontraktmæssige færdiggørelsestidspunkt er overskredet, og at indklagede ikke uden særlig aftale er berettiget til at modregne med dagbodskrav eller tilbageholde beløb i entreprenørens aconto-begæringer, selv om milepæle er overskredet. I den forbindelse har klager anført, at de betingelser, der har udviklet sig i voldgiftspraksis for at acceptere, at en bygherre kan kræve dagbod ved overskridelse af mellemterminer, ikke er opfyldt i denne sag. Indklagede er uenig i klagers fortolkning af voldgiftspraksis og har i øvrigt anført, at de betingelser, som klager har påberåbt sig, i alle tilfælde er opfyldt i nærværende sag.

Ifølge entreprisekontrakten kan indklagede ved forsinkelse kræve dagbod ved alle milepæle anført i tidsplanen, og milepælene er placeret på kritisk vej i tidsplanen. Både dagbodens størrelse og de relevante milepæle fremgår af udbudsmaterialet, hvori det tillige er anført, at aflevering til sluttermin ikke medfører bortfald af dagbod for tidligere milepæle, jf. Byggesagsbeskrivelse 3, AB 92, Ad. § 25, stk. 2.

Voldgiftsretten finder, at brugen af dagbod ved overskridelse af mellemterminer kan være velbegrundet ved en entreprise, som den foreliggende, der omfatter en række fagentrepriser, hvor arbejdet angår et komplekst byggeri, der udføres inden for snævre fysiske rammer, og hvor forsinkelser med en fagentreprise kan få stor betydning for de øvrige entreprenørers arbejde og det økonomiske forhold mellem disse entreprenører og bygherren. Voldgiftsretten finder endvidere, at dagbodssystemet og de relevante milepæle er tilstrækkeligt beskrevet i udbudsmaterialet, og at klager ved læsning af dette har kunnet forholde sig til og indrette sig på indklagedes vilkår om anvendelse af dagbøder ved mellemterminer. Indklagede har registreret og dermed dokumenteret forsinkelsen i forhold til de dagbodsbehæftede terminer. Voldgiftsretten finder herefter, at indklagede som udgangspunkt er berettiget til at kræve dagbøder ved overskridelse af mellemterminer.

Det fremgår af referatet af byggemøde 83 den 8. maj 2012, pkt. 83.3.1, at der for teknikrum-området var registreret i alt 98 dagbodsdage, idet betonarbejder for dette område var færdiggjort den 16. september 2011. Det fremgår endvidere, at der med hensyn til betonarbejde i bassiner og ishavet var registreret 214 dagbodsdage, idet disse arbejder var færdiggjort den 20. januar 2012. Endelig fremgår det af referatet, at der med hensyn til udstillingsbygningen (ellipsebygningen) var registreret 178 dagbodsdage, idet betonarbejder for bygningen var færdiggjort den 30. april 2012. Voldgiftsretten lægger disse oplysninger om færdiggørelsestidspunkterne til grund.

Indklagede har oplyst, at man ikke har kumuleret dagbøder vedrørende de enkelte terminer, men alene har anset sig for berettiget til og beregnet dagbøder for den termin, der er mest forsinket, hvilket er terminen vedrørende bassiner og ishav med 214 dage. Fra de nævnte 214 dagbodsdage skal trækkes det antal dages fristforlængelse, som indklagede har godkendt eller som voldgiftsretten som anført ovenfor har tilkendt klager med hensyn til terminen vedrørende bassiner og ishav, dvs. i alt 55 dage.

Indklagedes krav på dagbodsdage andrager herefter 159 dage.

Da dagbøden er på 75.480 kr. pr. kalenderdag, udgør indklagedes krav på dagbøder som udgangspunkt i alt 12.001.320 kr.

Klager har anført, at indklagedes dagbodskrav strider mod aftalelovens § 36 og i øvrigt tilføjer indklagede en ugrundet berigelse. Indklagede har bestridt dette.

Den samlede entreprisum udgør 37.740.000 kr. ekskl. moms, og dagbodskravet udgør således en væsentlig del af entreprisummen. Endvidere er oplysningerne om størrelsen af indklagedes tab ved klagers forsinkelse forbundet med betydelig usikkerhed.

Voldgiftsretten finder ikke, at der i sagen er fornødne holdepunkter for at tilsidesætte indklagedes dagbodskrav med henvisning til, at det strider mod aftalelovens § 36 eller medfører en ugrundet berigelse for indklagede.

Det må imidlertid efter oplysningerne i sagen og de afgivne forklaringer, herunder forklaring, lægges til grund, at klager i perioden primo januar til primo maj 2012 gennemførte en forcering, som medførte en reduceret forsinkelse vedrørende terminen for bassiner og ishav, der ”trak” dagbøder, men som tillige førte til en reduktion af forsinkelsen med hensyn til færdiggørelsesterminen, hvilket har været til gavn for indklagede.

Voldgiftsretten finder, at indklagedes krav på dagbod for terminen vedrørende bassiner og ishav under de nævnte omstændigheder må reduceres og nedsætter skønsmæssigt indklagedes krav på dagbod til 9 mio. kr.

D. Klagers krav på forlænget byggepladsdrift

På grundlag af den fristforlængelse, som indklagede har godkendt, og den fristforlængelse, voldgiftsretten har tilkendt klager, har klager krav på i alt 99 dages fristforlængelse vedrørende færdiggørelsesterminen.

Voldgiftsretten finder herefter, at klager har krav på 99 dages forlænget byggepladsdrift regnet fra den aftalte færdiggørelsestermin den 31. maj 2012.

De oplysninger, som klager har fremlagt med hensyn til udgifterne ved forlænget byggepladsdrift, er efter voldgiftsrettens opfattelse behæftet med betydelig usikkerhed, og voldgiftsretten fastsætter derfor skønsmæssigt udgifterne til 7.500 kr. pr. dag.

Klager har herefter krav på 742.500 kr. vedrørende forlænget byggepladsdrift.

E. Adciteredes ansvar for rådgivning

Adciterede har gjort gældende, at adciterede er erstatningsansvarlig i det omfang, klager helt eller delvis måtte få medhold i kravet om forlænget byggepladsdrift som følge af forsinkelse, der kan henføres til forhold, som adciterede bærer ansvaret for. Adciterede har bestridt, at der er grundlag for at gøre erstatningsansvar gældende mod adciterede.

Eftersom adcitantens krav knytter sig til udgifterne ved forlænget byggepladsdrift, må voldgiftsretten forholde sig til de enkeltkrav, som adcitanten har rejst over for adciterede, og som ligger til grund for det krav om forlænget byggepladsdrift, som voldgiftsretten har givet klager medhold i. De enkeltkrav, som er relevante i denne sammenhæng, er således de krav, der medfører tidsfristforlængelse i færdiggørelsesterminen.

Det drejer sig om aftaleseddel 2 og 3 (klager tilkendt 1 dag i færdiggørelsesterminen), aftaleseddel 11 (klager tilkendt 22 dage i færdiggørelsesterminen), aftaleseddel 26 (klager tilkendt 2 dage i færdiggørelsesterminen), aftaleseddel 63 (klager tilkendt 2 dage i færdiggørelsesterminen), aftaleseddel 135 (klager tilkendt 30 dage i færdiggørelsesterminen) og aftaleseddel 136 (klager tilkendt 2 dage i færdiggørelsesterminen).

For så vidt angår aftaleseddel 11 må det lægges til grund, at udbudstidsplanen ville være blevet tilpasset og færdiggørelsesterminen udskudt, hvis der var blevet taget højde for halvvæggen. Voldgiftsretten finder herefter, at adcitanten ikke har lidt noget tab i forbindelse med kravet i denne aftaleseddel.

Med hensyn til aftaleseddel 135 finder voldgiftsretten, at adcitanten har tilkøbt sig ydelser, der ligger uden for det arbejde, der er omfattet af entreprisekontrakten, og at der ikke er tale om forhold, som adciterede er ansvarlig for. Det må i øvrigt lægges til grund, at færdiggørelsesterminen var blevet udskudt, hvis disse ydelser havde været en del af entreprisekontrakten, og at adcitanten således i alle tilfælde ikke har lidt noget tab i forbindelse med kravet indeholdt i denne aftaleseddel.

For så vidt angår tidsfristforlængelserne i forbindelse med de øvrige aftalesedler, som i alt omfatter forsinkelse på 7 dage, finder voldgiftsretten, at der er tale om projektilretninger og -tilpasninger samt opfølgning, der ikke kvalitativt og kvantitativt går ud over det, som adcitanten som bygherre må tåle uden krav på erstatning ved et byggeprojekt af den karakter, størrelse og kompleksitet, som der her er tale om.

Voldgiftsretten frifinder herefter adciterede for de rejste erstatningskrav vedrørende udgifter til forlænget byggepladsdrift og betalinger til andre entreprenører i forbindelse med byggesagens forsinkelse.

F. Sammenfatning

Klagers krav om vederlagsregulering tages ikke til følge.

Klager har krav på ekstrabetaling på 3.856.441 kr. og på betaling af 742.500 kr. vedrørende forlænget byggepladsdrift, dvs. i alt 4.598.941 kr. Beløbet er ekskl. moms.

Indklagede har krav på dagbod på 9 mio. kr.

Adciterede frifindes for de af adcitanten rejste erstatningskrav vedrørende udgifter til forlænget byggepladsdrift og betalinger til andre entreprenører i forbindelse med byggesagens forsinkelse.

Thi bestemmes:

BH frifindes for ENT's krav om vederlagsregulering.

BH skal til ENT betale 4.598.941 kr.

ENT skal til BH betale 9 mio. kr.

BH TR frifindes for de erstatningskrav, som BH har rejst vedrørende udgifter til forlænget byggepladsdrift og betalinger til andre entreprenører i forbindelse med byggesagens forsinkelse.

Ole Schiøth

Jan Schans Christensen

Christian Dahl Pedersen

Udskriftens rigtighed bekræftes herved
København, den 31. august 2015
Martin Lybecker Hansen

